

Silvia Rannamaa

Nösperi Nõnni Natuke

KOGUPERE MUUSIKALINE MUINASLUGU
kahes vaatuses

*Laulutekstidena on kasutatud
Kersti Merilaasi luuletusi „Öö”, „Avalaul”,
„Muistsed mehed”, „Võilillemäng”,
„Laul kevadises metsas”
ja „Minna midagi nõudmata...”;
August Sanga luuletust „Rabalaul”
ning Debora Vaarandi luuletust „Ööviul”*

dramatiseerija
Kristiina Jalasto-Kallas

Esietendus 20. novembril 2025
Endla Teatri Suures saalis

lavastaja

Tiina Mälberg (Rakvere Teater)

kunstnik

Liina Tepand

helilooja

Mingo Rajandi

lauluõpetaja

Liina Tralla

valguskunstnik

Karmen Tellisaar

nukutöö konsultant

Teele Uustani

liikumisjuhid

Külli Roosna, Kenneth Flak

etenduse juht

Anu Hövel

helimeister

Siim Rohtväli

valgusmeistrid

Karmen Tellisaar, Iiris Purge

grimeerija

Ivi Smeljanski

kostümeerija

Airin Vaarmann

lavameister

Janek Lipponen

Täname

Triin Rahuoja (TÜ Viljandi kultuuriakadeemia)

Näitlejad (laval)

Kleer Maibaum

Luisa Lõhmus

Ireen Kennik

Karin Tammaru

Kati Ong

Tambet Seling

Oskar Seeman

Muusikud (stuudios)

Mingo Rajandi

kontrabass

Andres Kaljuste

viiul ja vioola

Tobias Tammearu

saksofon ja elektroonika

Marek Talts

akustiline ja elektrikitarr

Martin Petermann

trummid ja perkussioon,
helisalvestus ja -kujundus

Liina Tralla

taustavokaal

„Ikka minnakse maailma õ n n e otsima. Mõnigi kord ei märka otsija, et ta on juba õnnelik, või ta ei mõista, mida õnneks pidada. Ikka kiputakse õnneks pidama ajalikke asju. Aga sellistel tahtmistel pole piiri. Mida rohkem saadakse, seda rohkem tahetakse ja õnne pole ollagi. Need aga, kellele saamine pole kõige tähtsam, tahaksid ennast kuidagiviisi põlistada, jäädvustada järeltulijate mälus.“

Silvia Rannamaa

Autorist

Kirjanik Silvia Rannamaa sündis 3. märtsil 1918. aastal Tallinnas. Enda sõnul oli ta lapsepõlves väga hoitud ning peamiselt kasvasid teda ema, tädi ja vanaema. Just lapsepõlvkodust oli pärit ka Silvia suur armastus lugemise ja raamatute vastu, sest kodus loeti raamatuid üksteisele ette – vanaema luges Piiblit ning tädi muinasjutte ja lasteraamatuid. Nii sai väike Silvia tuttavaks Kahupea Kaarli, Maksi ja Mooritsa, Reinuvader Rebase, Kaval-Antsu ja Vanapagana ning veel paljude-paljude tegelastega. Kõige kaunimaks pidas väike Silvia aga Hans Christian Anderseni muinasjuttude maailma, mille „mitmekesisel tunneteskaalal liikus iseäralik osuti, millele lapslugeja hingekeel kaasa vibreeris seesuguse tundlikkusega, et see eluks ajaks sügavaid jälgi jättis,“ nagu Silvia oma mälestusteraamatus kirjutab.

Kui Silvia juba ise lugeda oskas, siis ta lausa neelas raamatuid – esmalt kõike, mis kätte sattus, üsna ruttu aga võttis varateismeline tüdruk vastu otsuse lugeda ainult head kirjandust! Kuna aga selle selgeks tegemine, milles seisab hea kirjanduse headus, siis läks veel kenakene aeg, enne kui tüdruk suutis „sikkusid lammastest eraldada“. Suur armastus lugemise ja raamatute vastu saatis teda kogu elu: „Kõik, mis elus saamata või saavutamata jäanud, on raamatute kaudu kätte tulnud. Raamatute tõttu pole ma ilmaski kehvakene ega üksik laps olnud. Ei ole ma tundnud tundigi igavust, lapsepõlisest üksinduseajajärgust hoolimata. Olen raamatute läbi õppinud maailma nägema ilusana ja huvitavana ning inimesi heade ja tarkadena. /---/ Raamatud on olnud mu elu suur kiindumus. Ülisuur koguni. Kuitahes väsinud ma päeva lõpuks iganes olen olnud, pole ma suutnud magama jääda ridagi lugemata. /---/ Kui raamat on juhtunud paeluv olema, ei

ole saanud teda enne lõpulehekülge käest panna, olgu see siis kuitahes hilisel või juba varasel tunnil. Isegi sel ajal, kui hommikul tuli kooli, hiljem tööle minna.“

Proosakirjandusest ehk isegi olulisemaks pidas Silvia aga luulet: „Usu mind, mitte iialgi Sa ei kahjatsed, kui oled nooruses palju luuletusi lugenud, aga võid ükskord küll kahjatseda, kui Sa neid nooruses liiga vähe oled lugenud või üldse mitte. Aga luuletusi võib ja peabki ise lugema, koguni häälega lugema, sest seda lähedasemaks nad muutuvad ja seda rohkem tajudki iseenda osalemist, iseenda olemust, milles kajab vastu luule, või ka luulet, milles Sa ise vastu kajama hakkad,“ on ta ühes kirjas öelnud.

Niisiis, Anderseni ja teiste muinasjutud; Juhan Liivi, Gustav Suitsu, Betti Alveri ja Marie Underi luule; Jack Londoni, Selma Lagerlöfi, Knut Hamsuni, Sigrid Undseti, Margaret Mitchelli, Hella Wuolijoe, A. H. Tammsaare ja August Mälgu proosa ning veel paljude teiste autorite teosed on need, mis Silvia Rannamaad tema nooruses ja hiljem kirjanduse, lugude väljamõtlemise ja kirjutamise juurde viisid.

Aga kirjanikuks saamiseni läks veel aega. Kõigepealt tuli 1937. aastal lõpetada Tallinna Tütarlaste Kommertsgümnaasium, seejärel teha juhutöid – anda järeleaitamistunde, töötada postkontoris ja telefonivõrgus –, õppida aastake Tartu Ülikooli filosoofiateaduskonnas ning sealsed õpingud 1944. aastal sõja tõttu katkestada, taas Tallinnas mitmesuguseid erinevaid töid teha – olla masinakirjutaja, arveametnik, raamatupidaja, inspektor –, abielluda, lahutada ja üksikemaks jääda, töötada Rakveres ajalehe „Viru Sõna“ toimetuses, kohtuda seal oma hilisema abikaasa kirjanik Harald Suislepaga, taas Tallinna kolida ning rahvakohtus ja rahandusametis elatist teenida. Alles siis algas kirjanikuelu.

Kollane vesikupp

Järvekaisel

Silvia Rannamaa esimene lastejutt ilmus 1955. aastal ajalehes Säte. Seejärel avaldas ta ajakirjades mõned novellid, jutustused ja näidendid, võitis 1958. ja 1959. aasta novellivõistlustel II auhinnad (mõlema võistluse esikohad jäid välja andmata) ning 1959. aastal nägi trükivalgust tema noortejutustus „Kadri“. Idee „Kadri“ kirjutamiseks sai ta aga juba gümnaasiumis, mil mõtles, et oleks huvitav, kui keegi Anderseni muinasjutu „Inetu pardipoeg“ inimeste versiooniks kirjutaks. Muinasjutust on inspireeritud ka „Kadri“ 1963. aastal ilmunud järg „Kasuema“ – selle aluseks on Tuhkatriinu lugu.

Mõlemad teosed said kohe väga populaarseks, nende vahetu, realistlik ja paeluv stiil ning päevikuvorm muutis romaanid omas ajas eriliseks ning need on tänini lugejate seas väga armastatud ja kuuluvad siiani kohustusliku kirjanduse nimekirja. Lisaks tugevatele intertekstuaalsetele viidetele iseloomustab Rannamaa stiili terav pilk inimloomusele ning suunitlus heatahtlikkusele.

Keskseks seatakse vaimsed ja emotsionaalsed väärtused nagu sõprus ja headus ning rõhutatakse nende üleolekut kaduvatest materiaalistest väärtustest. Nii „Kadrit“ kui „Kasuema“ on mitmeid kordi välja antud ning paljudesse keeltesse tõlgitud, „Kasuema“ ainetel valmis 1985. aastal ka Leida Laiuse mängufilm „Naerata ometi“.

Muinaslood on Rannamaa loomingus olulised ka hiljem – 1977. aastal ilmunud „Nösperi Nõnni natuke. Halli Eidekese lood“ koondab tema lüürilisi muinasjutte ja on üks armastatumaid eesti muinasjutukogumikke tänini. 1985. aastal ilmunud jutukogu „Väikese käpa jälg“ peategelasteks on kassid ja koerad, kirjeldatakse nende orienteerumist maailmas ja suhtlust inimestega. Täiskasvanutele on Rannamaa 1971. aastal avaldanud novelli- ja näidendikogumiku „Kui lapsed mõtlema hakkavad“, mälestusteraamatud „Maast madalast“ (1990) ning „Ja vaimuvara ka“ (1998) ja poemi „Sinule, ema!“ (2005).

Huvitav sissevaade kirjanikku ellu avaneb ka 2024. aastal ilmunud kogumikus „Kirjad kasuemale“, mis koondab Silvia Rannamaa ja Silvia Mälksoo kirjavahetust aastatest 1968-1999.

1965. aastal sai Silvia Rannamaast Eesti Kirjanike Liidu liige ning 2006. aastal pälvis ta Valgetähe IV klassi teenetemärgi.

Silvia Rannamaa suri 19. aprillil 2007. aastal.

Sookail

Harilik näär

Emad, ärge unustage oma tähendust!
Rääkige sellest oma poegadele,
nemad räägivad edasi.
Kõnelge oma tütardega,
et neil oleks, mida edasi anda.
Jutustage neile EMAST,
oma emast,
SEST TÄNULIK MEEL ON
ÕNNELIKKUDE OSA.
AGA TÄNAMATUD VÕÕRANDUVAD
PUHTAST RÕÕMUST.

Silvia Rannamaa

Lavastajalt

„Nösperi Nönni Natuke“ on üks minu lapsepõlve lemmikraamatutest. See võlus mind kohe esimesest hetkest – esmalt midugi imeilusa kujunduse, aga loomulikult ka nende muinaslugude tõttu, mille Silvia Rannamaa sinna kirjutanud on. Sest need muinasjutud on väga isemoodi.

Eks selle raamatu tõi koju ja luges esimesena mulle ette minu ema. Hiljem olen seda ise korduvalt üle lugenud ja iga kord neist halli eidekese lugudest selliseid tarkusi avastanud, mida igas eas üllatuslikult teisiti või uutmoodi mõistan. Eriti vapustas mind juba lapsena raamatu nimimuinasjutt „Nösperi Nönni Natuke“ – see andis mingi teistsuguse eluvaate või arusaama sellest, kuidas asjad võivad elus minna, avas muinasjutu kaudu kardina päris maailma. See õpetas mõistma, et kõik asjad ei pruugi olla seesugused nagu nad esmapilgul paistavad, et asjad võivad olla mitmetahulised, et kõigel maailmas eksisteerival võib olla mingisugune teine tähendus kui võib-olla esmapilgul arvatakse. Et sündmustel on põhjused ning tegudel, sõnadel ja isegi otsustel on tagajärjed. Mõneti on „Nösperi Nönni Natuke“ nagu segu „Tuhkatriinust“, „Pöial-Liisist“, võib-olla ka „Uinuvast kaunitarist“ ja veel mõnest üldtuntud muinasjutust, aga midagi on temas täiesti ainuomast – see, et muinasjutud ei pruugi lõppeda nii nagu me arvame, et nad lõpevad. Et muinasjutt võib lõppeda kolme punktiga ... Ja see aitas kaasa taipamisele, et elu ei pruugi minna nii nagu me oletame või ootame. Ja just see teeb elu imeliseks. Ma ei tea, mida minu ema sellest muinasjutust arvas, ei mäleta, kas temal oli sellega mingisugune eriline kontakt, aga minule on selles loos mingisugune selline

tarkus, mida ma nüüd ilma ema ja vanaemadeta elades väga oluliseks pean.

Lavastuse tahangi pühendada kõigile meie esiemadele, neile vanadele tarkadele naistele, kelle õpetused meid elus saadavad. Ja eelkõige just minu oma ema mälestuseks: minu sügav tänukummardus kõige eest, mida ema minu heaks teinud ja andnud on.

Tiina Mälberg

Koer-kibuvits

Natukese taimedest

„Moor kaevas mullast väikesi käpakesi, otsis omaema-rohtu ja tütrejuurt, kasutas kaislakoort ja kailusid, natuke nabajuurt, tükikese õitsevat tahtapuud – ning kes seda nüüd kõike teab, mida ta heaks arvas selle töö juures pruukida,” kirjeldab Silvia Rannamaa oma muinasjutus seda, kuidas vana nõiamoor Nösperi Nönn kuuvalges veesilmakeses õõtsuvast kuldkrooniga vesikupust oma Natukest looma asub. Ega me päris lõpuni teada ei saagi, mis materjale Nönn heaks arvas selle tragi tüdrukutirtsu meisterdamisel kasutada, sest päris kõiki saladusi ei avalda üks õige nõid isegi oma loojale mitte. Seda aga, et ümbritsevast loodusest ja seal leiduvast pea igale hädale lohtu ja rõõmule rohtu leiab, teadsid nii Nönn kui ta autor ja on teadnud kõik vanad targad aegade algusest alates. Nagu sedagi, et iga taime targalt ja austuse ning ettevaatlikkusega kohelda ja kasutada tuleb.

Pisut võime aga vaadata meiegi, mis selle Natukese sisse siis pandud sai.

Kollane vesikupp – ladina keeles *Nuphar lutea*, rahvasuus ka jõekupp, jõenupp, jõepudel, jõeroos, kollane veeroos, lõmmeleht – on vesiroosiliste sugukonda ja vesikuppude perekonda kuuluv mitmeaastane rohttaim. Kasvab järvedes, tiikides ning aeglase vooluga ojades ja jõgedes, õitseb juunist augustini. Kasvab sageli koos vesiroosidega. Pärast õitsemist on vesikupu kupra-taolistes viljades arvukalt õhuruumidega täidetud ja hästi ujuvaid seemneid, mis vee abil uutesse kasvukoh-tadesse levivad. Kuna seemnetes on palju väärtuslikku toitaineid – tärklisi – siis satuvad need sageli veelindudele toiduks. Toiduks kõlbavad ka vesikupu jämedad lihakad risoomid. Neid söövad vees elavad vesirotid, koprad ja saarmad ning kaldale uhutud risoomidest saavad

Harilik solikarohi

kõhutäidet ka metssead, põdrad ja karud. Inimesele on vesikupp värskelt mürgine ja võib raskemal juhul põhjustada hingamisseiskust ning surma, kuid pärast kuivatamist ja soolvees keetmist on vesikuppu vanadel aegadel tema tähtsuse tõttu ka toiduks tarvitatud. Vesikupu risoomist valmistatakse ravimeid, temas sisalduvatel ainetel on tugev baktereid hävitav toime. Rahvameditsiinis on vesikuppu kasutatud valuvaigistina ja põletiku vähendajana, ka nahahaiguste raviks ja palaviku alandamiseks.

Kaislad on lõikheinaliste sugukonda kuuluv taimede perekond, millest Eestis kasvab kaks liiki – madalates siseveekogudes kasvab järvkaisel (*Schoenoplectus lacustris*) ehk järvekõrkjas ning riimvees kare kaisel (*Schoenoplectus tabernaemontanii*). Omavahel on nad välimuselt väga sarnased, nende sile tugev vars on lehtedeta ning õielehed siledad ja pruunikaspunased. Veekogu sügavusest oleneb, kui suur osa kaislast välja paistab, aga kasvada võivad nad kuni kahe meetri pikkuseks. Järvkaisel, mis õitseb juunist juulini, on Eesti jõgedes kollase vesikupu kõrval üks enim levinud liik: kaldaäär-ses madalamas vees valitseb tüüpiline kõrgete ruljate varte ja õie- või seemnetuttidega järvkaisla kooslus, jõe sügavamas osas võtab enda alla laialdasi alasid veesisene vorm.

Sookail – ladina keeles *Ledum palustre*, rahvapäraselt sookael, sookaer, sookikas, päävalurohi, kaljud – on kanarbikuliste sugukonda ja kailude perekonda kuuluv mitmeaastane igihaljas tugevalõhnaline puittaim, mis kasvab rabades ja rabametsades, aga ka siirdesoo mätas-tel, soometsades ning laane- ja palumetsa niiskemates lohkudes. Taim juured elavad sümbioosis seentega. Kui sookail õitseb, on sageli terve metsaalune valge ja iseloomulikkude lõhna täis. Sookailu kõige paremateks tun-nusteks ongi suured valged õiekännased varre rohkete

harude tippudes ning kogu taime katvad roostepruunid näärmekarvad. Sookail sisaldab rohkesti kergesti lendu-
duvaid ning tugevalt mürgiseid eeterlikke õlised, mis on
vänge lõhnaga ja tekitavad peavalu. Sookailul on tugev
baktereid hävitav toime ja nii on teda rahvameditsiinis
kasutatud köha ja teiste hingamisteede haiguste vastu.
Sookailust on abi saadud ka liigeste ja lihaste valu korral,
ta ajab kergesti higistama ja soodustab jääkide eritumist
uriini kaudu. Siiski peab meenutama, et sookail on
mürgine ja teda tuleb tarvitada väga väikestes kogustes.
Ravimiks tuleb sookailu ülemisi varretippe koguda suve
lõpul ja sügisel, siis on mürgiste ainete sisaldus väiksem.
Taime mürgisus on aga mõnel juhul ka kasulik, näiteks
on sookailu kasutatud hiirte, koide, kirpude ja lutikate
peletamise vahendina.

Harilik näär – ladina keeles *Pimpinella saxifraga*,
rahvasuus ingverid, maapihlad, atlahein, krampjuur
– on sarikaliste sugukonda näärede perekonda kuuluv
mitmeaastane põlvekõrgune rohttaim, mis kasvab kui-
vadel ja päikesepaistelisel niitudel, hõredates metsades,
teeservadel, kraavikallastel ja karjamaadel. Eelistab
lubjarikkamaid, liiva- ja klibupinnalisi kohti. Ära tunneb
nääre lehtede järgi, mida on kahte tüüpi: alumised on
lihtsulgjad munakujuliste lehekeste ja saagja servaga
liitlehed, mis meenutavad pihlakalehti ning varre
keskosas ja tipul kasvavad tillilehtede sarnased kitsad
sulgjalt lõhestunud lehed. Näär õitseb juunist septembri-
oktoobrini, tema õiekeste kroonlehed on valkjad või
valkjasroosad ning väga väikesed, vaid kuni 1 mm pikad.
Nääre mõrumaitseline juur meenutab veidi ingverijuurt,
sisaldab mitmeid tugevatoimelisi eeterlikke õlised ning
rahvameditsiinis arstiti sellega kõhuhädasid, nahahai-
gusi ja köha ning loputati haavu. Harilik näär on hea
toidutaim paljudele loomadele ning heaks meetaimeks
mesilindudele, tema noored lehed sobivad ka salatite ja

suppide valmistamiseks ning juuri on kasutatud terava maitseainena.

Kibuvits – ladina keeles *Rosa*, võru keeles tahtapuu, rahvasuus ka orjavits, okasroos, kibusk, haukaküüds, koidukannid, pistlik – on roosõieliste sugukonda kuuluv põõsaste perekond. Kibuvitsa perekonda kuulub sadakond looduslikult levinud liiki, millest Eesti looduses kasvab pärismaiselt kümme, neist levinuimad on mets-kibuvits (*Rosa majalis*) ja kutsik-kibuvits (*Rosa subcanina*). Lisaks on meie loodusesse levinud ka 5-6 kultuurkibuvitsa. Kibuvits on valguslembene, niitudel, hõredamates metsades ja metsaservades kasvav kuni kolme meetri kõrgune põõsas, mis oma suurte roosade või valkjate õite ning punaste viljadega juba kaugelt silma torkab. Kibuvitsad õitsevad mai lõpust juulini, vilju soovitatakse koguda septembris-oktoobris, mil öökülmad pole neid veel pehmeks muutnud. Viljade puhastamisel tuleb aga ettevaatlik olla, sest kibuvitsa seemned on kaetud teravate karvakestega. Hapukad viljad sisaldavad rohkelt vitamiine, nii on nad polüvitamiinpreparaatide tooraineks ning rahvameditsiinis kasutatakse neid väga paljude hädade arstimiseks. Kibuvitsatee on hea vitamiiniallikas, tugevdab organismi ning peletab väsimust.

Kavalehe koostamisel on lisaks enamlevinud veebiallikatele kasutatud Silvia Rannamaa jutukogumikku „Nösperi Nõnni Natuke” (Tallinn, Eesti Raamat 1977) ning mälestusteraamatuid „Maast madalast” (Tallinn, Eesti Raamat 1990) ja „Ja vaimuvara ka” (Tallinn, Eesti Raamat 1998); Silvia Rannamaa elulookirjeldust Eesti Lastekirjanduse Keskuse kodulehelt (elk.ee/lastekirjandus/kirjanikud/silvia-rannamaa/); Paja Anu ehk Anu Hülgi artiklit „Eesti Vabariigi vanune Silvia Rannamaa” (ilmunud Kassarimaa Haridusseltsi väljaantavas ajalehes Kassarimaa juunis 2018 ning mais 2020); taimekirjeldusi Tartu Ülikooli Loodusteadusliku hariduse keskuse koostatud õpikeskkonnast „Eesti taimed” (bio.edu.ee/taimed/) ja Renata Sõukandi ja Raivo Kalle koostatud võrguteavikust HERBA: Historistlik Eesti Rahvameditsiini Botaaniline Andmebaas (herba.folklore.ee). Silvia Rannamaa foto pärineb Eesti Kultuuriloolisest Arhiivist (EKLA, A-37:3708), taimeillustratsioonid aga Otto Wilhelm Thomé 1885. aastal ilmunud raamatust „Flora von Deutschland, Österreich und der Schweiz” ning H. A. Koehler’i 1997. aastal ilmunud raamatust „Köhler’s Medizinal-Pflanzen in naturgetreuen Abbildungen mit kurz erläuterndem Texte”.

Kava koostas Anne-Ly Sova, plakati fotod tegi Priit Loog, kavalehe ja plakati kujundas Koidu Pilve.

lavastusjuht **Andrus Jõhvik**
pealavameister **Kaido Päästel**
vanemlavameistrid **Ando Loosaar, Fred Laur, Janek Lipponen**
lavameistrid **Lauri Allikas, Erko Leppik, Sergei Peetso, Mario Valmas**
dekoratsioonide valmistajad **Kaido Päästel, Viljar Viik**
butafoor-dekoraator **Kaido Torn**
tekstiilide värvija **Anu Heinsalu-Diževski**
kostüümiala juhataja **Ester Kasenurm**
kostüümide õmblejad **Urve Kasenurm, Urve Enne, Epp Möts**
grimmiala juhataja **Ivi Smeljanski**
grimeerijad **Sirle Teeäär, Karina Pajunurm, Kertu Vilgats**
kostümeerijad **Kärt Tähtse, Airin Vaarmann, Lisette Pent**
inspitsient-rekvisiitorid **Anu Hövel, Astrid Kivila, Silja Koppel,**
Sandra-Stella Eilaste
heliala juhataja **Siim Rohtväli**
helimeistrid **Tarmo Jürgens, Janek Vlassov**
valgusala juhataja **Margus Vaigur**
valgusmeistrid **Karmen Tellisaar, Ivar Piderskihh, liris Purge**
videomeistrid **Argo Valdmaa, Antti Aalmaa**
muusikajuht **Feliks Kütt**
turundus- ja müügijuht **Inger Lilles-Nestor**
trupijuht **Aigi Veski**
peaadministraator **Ain Miilberg**
haldusjuht **Kaido Lüll**
dramaturgid **Anne-Ly Sova, Ott Kilusk**
loominguline juht **Ingomar Vihmar**
teatrijuht **Roland Leesment**

SA Endla Teater kassa 442 0666
Keskväljak 1 info 442 0667
Pärnu 80010 www.endla.ee

Teatri toetajad ja koostööpartnerid

Täname

Autoriõigusi vahendab

